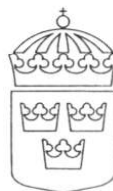

Riksdagens protokoll

1992/93:78

Torsdagen den 18 mars

Kl. 12.00 – 12.50

Protokoll
1992/93:78

1 § Avsägelse

Andre vice talmannen meddelade att *Leif Bergdahl* (nyd) avsagt sig uppdraget att vara ledamot i socialförsäkringsutskottet.

Kammaren biföll denna avsägelse.

Andre vice talmannen meddelade att *Arne Jansson* (nyd) avsagt sig uppdraget att vara suppleant i konstitutionsutskottet.

Kammaren biföll denna avsägelse.

Andre vice talmannen meddelade att *John Bouvin* (nyd) avsagt sig uppdraget att vara suppleant i lagutskottet.

Kammaren biföll denna avsägelse.

2 § Anmälan om kompletteringsval till vissa utskott

Andre vice talmannen meddelade att Ny demokratis riksdagsgrupp *dels* på grund av uppkomna vakanser anmält Arne Jansson som ledamot i socialförsäkringsutskottet efter Leif Bergdahl, Simon Liliedahl som suppleant i konstitutionsutskottet efter Arne Jansson, Lars Andersson som suppleant i lagutskottet efter John Bouvin och Leif Bergdahl som suppleant i socialförsäkringsutskottet efter Arne Jansson,

dels anmält Simon Liliedahl som suppleant i socialutskottet under Anne Rhenmans fortsatta ledighet.

Andre vice talmannen förklarade valda till

ledamot i socialförsäkringsutskottet
Arne Jansson (nyd)

suppleant i konstitutionsutskottet
Simon Liliedahl (nyd)

Prot. 1992/93:78
18 mars 1993

suppleant i lagutskottet
Lars Andersson (nyd)

Svar på interpellation

suppleant i socialförsäkringsutskottet
Leif Bergdahl (nyd)

suppleant i socialutskottet
Simon Liliedahl (nyd)

3 § Justering av protokoll

Justerades protokollet för den 12 mars.

4 § Svar på interpellation 1992/93:90 om personval

Anf. 1 Statsrådet REIDUNN LAURÉN (-):

Herr talman! Sten Andersson i Malmö har i en interpellation frågat mig om jag är beredd dels att redovisa skälen till ändringar i vallagen vilka innebär en övergång till personvalsinslag, dels att dokumentera fördelar med personval jämfört med det sedan länge etablerade partivalssystemet.

Frågan om förbättrade möjligheter till personval inom ramen för partivallet har sedan lång tid tillbaka aktualiserats i riksdagsmotioner – bl.a. i partimotioner av Moderata samlingspartiet – och har också utretts av flera utredningar; frågan har emellertid ännu inte fått någon slutlig lösning.

I den regeringsförklaring som den nuvarande regeringen lämnade efter valet år 1991 angavs att ett förslag till sådan förändring av valsystemet skall tas fram som ökar inslaget av personval till riksdagen i syfte att ge medborgarna bättre möjligheter att påverka vilka som skall representera dem.

Den 19 december 1991 beslutade också regeringen att en parlamentarisk kommitté skulle tillkallas med uppgift att lägga fram förslag i ämnet.

Kommittén har i förrgår överlämnat sitt betänkande (SOU 1993:21) Ökat personval. I betänkandet lämnas flera förslag på hur personvalsmomentet kan förstärkas. Vidare behandlas frågor som gäller den fria nomineringsrätten, fördelningen mellan kvinnor och män bland de folkvalda och enskilda kandidaters valfinansiering. Kommittén är enig om att det är angeläget att öka personvalsinslaget vid de allmänna valen och att en sådan reform genomförs.

Betänkandet innehåller en ”dokumentation” om fördelar och nackdelar samt skäl för personvalsinslaget.

Betänkandet kommer nu att skickas ut på remiss. Jag vill inte föregripa remissförfarandet genom att här och nu deklarerar en slutlig ståndpunkt i fråga om hur personvalsinslaget skall ökas. Men att regeringen anser att det bör ökas framgår redan av regeringsförklaringen.

Herr talman! Jag tackar för svaret, men jag måste säga att det var tunt och innehållslöst. Det gjordes ingen redovisning, förutom att det har förekommit ett antal motioner i Sveriges riksdag.

Svar på interpellation

Jag anser att det här gäller en så pass stor förändring i vårt valsystem att den borde föregås av en mycket större och intensivare debatt än vad som nu verkar bli fallet. Statsrådet säger att det kommer att bli en remissomgång och att det så småningom kommer en proposition. Man har förvisso motionsrätt på propositionen, men när det har gått så långt så vet vi alla att loppet är kört. Jag menar att vi borde ha en omfattande debatt inför en så här stor förändring. Den debatten riskerar att utebli.

Man kan inte heller påstå att det finns något större krav ifrån medborgarnas sida. Jag tog nyligen del av en opinionsundersökning. Det framkom att anhängarna av ett utökat personvalssystem minskat sedan 1990 från 41 % till 25 %. Denna undersökning publicerades så sent som hösten 1992.

Herr talman! Jag tror att den dryga fjärdedel av svenska folket som röstade på Moderata samlingspartiet i det senaste valet inte i första hand röstade på Carl Bildt utan på de idéer som Moderata samlingspartiet står för och för fram.

Jag vill understryka att jag inte ett ögonblick är emot förändringar. Men det är min bestämda uppfattning att förändringar som skall genomföras skall baseras på goda erfarenheter. I den här frågan får man leta länge innan man hittar goda erfarenheter som talar för att vi skall ändra vårt valsystem.

Personvalskommittén verkar enig i sitt förslag om att vi skall ha ett ökat inslag av personval. Statsrådet säger att betänkandet innehåller både för- och nackdelar. Det hade varit klädsamt om vi i statsrådets svar i dag skulle ha fått några synpunkter på de eventuella för- och nackdelar som finns. Men det kommer kanske senare i debatten.

Det är också min bestämda uppfattning att måttet på medborgarnas engagemang i ett val kan utläsas av valdeltagandet. Jag frågade några personer som har ingått i den här kommittén om de hade tagit reda på valdeltagandet i Europa i länder där man har ett personvalsinslag. Det hade de inte gjort, och det är beklämmande. Jag kan dock förstå, herr talman, varför de inte hade gjort det. Det finns i dag inget land i Västeuropa som har högre valdeltagande än vi har i Sverige. Det finns ett undantag – Belgien. Det beror emellertid på det faktum att man är skyldig att rösta i Belgien. Om man inte röstar får man böta. Vårt valsystem är trots allt det system som engagerar människor mest – om man nu skall mäta engagemanget utifrån valdeltagandet.

Enligt min uppfattning finns det många frågetecken som borde rätas ut. Om två personer kandiderar om t.ex. en riksdagspost – om vi får ett ökat inslag av personval – är det min bestämda uppfattning att den som har ekonomiska resurser eller kontakter som har betydligt större chans att bli nominerad än den som saknar sådana. Vi kan ta två personer som är ungefär lika duktiga i politiken som exempel. Den ena är rik, har kontakter och kan sätta till resurser under en nomineringskampanj. Den andra är lika duktig politiskt sett men har inga resurser. Jag kan inte, fru statsråd, garantera vem som kommer att vinna kampanjen, men däremot kan jag garantera vem som har

störst chanser. Om massmedia i form av annonser, artiklar och reportage har något inflytande, har den som har resurser störst möjligheter.

Det kan också uppstå andra problem. Låt oss säga att en ledamot blir uppsatt på en lista och blir sponsrad av en organisation och att det sedan dyker upp ett ärende i kammaren, där den här personens parti har en annan uppfattning än den organisation som har sponsrat politikern. Då blir frågan: Vem skall politikern stödja? Skall han stödja sitt parti och orsaka missnöje hos sin sponsor? Risken är då uppenbar att uppbackningen från sponsorn nästa gång kommer att lysa med sin frånvaro.

Herr talman! Moderata samlingspartiet nere i Malmö har ett system som innebär att medlemmarna helt och fullt bestämmer hur valsedeln skall se ut, och ingen partiledning i världen kan ändra på det. Det är ett bra system, som har ett visst inslag av personval. Människor som känner kandidaterna har mycket att säga till om, och man kan säga att kandidaterna tävlar på någorlunda lika villkor.

Till sist, herr talman, två frågor till statsrådet: Tror statsrådet att det finns någon risk för att den som har pengar, resurser eller kontakter har fördelar i ett personvalssystem? Om vi får en lista som i grunden är en partilista och 90 % anser att den listan är bra men 10 % vill ändra på den, vilken grupp bör då enligt statsrådet väga tyngst, de som utgör 90 % eller de som utgör 10 %?

Anf. 3 GÖRAN ÅSTRAND (m):

Herr talman! Jag är inte interpellant, men jag är starkt intresserad av frågan, och eftersom jag för fyra veckor sedan interPELLERADE statsrådet om hur pass aktiv statsrådet avser att vara i personvalsfrågan, tyckte jag att det var naturligt att delta i den här debatten. Nu föreligger det nämligen ett betänkande. Nu kan vi alla som är intresserade av politik i fortsättningen få välja på person *och* parti.

Till skillnad från Sten Andersson i Malmö ser jag stora fördelar i detta. Jag menar att detta vitaliserar politiken. Att Sten Andersson och jag är partivänner tycker väl bara på hur högt det är i tak i det moderata parti som både Sten Andersson och jag ingår i.

Jag vill göra tre kommentarer och ställa en fråga.

Det som Personvalskommittén nu gör är att kombinera partival med personval. I det nuvarande valsystemet kan vi bara stryka den kandidat vi tycker illa om, dvs. göra en negativ markering. I stället skall vi i fortsättningen kunna kryssa för den kandidat vi gillar. Jag vill mycket starkt markera att personvalsfrågan enligt min uppfattning därmed har fallit framåt.

Det förslag jag nu skissar är emellertid bara ett av fyra redovisade förslag, men vi har lagt ner mest tid på ett system som vi kallar "den modifierade danska modellen", som innebär att jag kan tala om att det av tio presenterade kandidater är exempelvis nummer sju som jag gillar bäst. Det här ger väljarna ett ökat inflytande.

Flera av de frågor som Sten Andersson tog upp är behandlade av utredningen, dock icke de siffror som Sten Andersson redovisade om ett sådant här valsystems effekt på valdeltagandet.

När jag nu kommer fram till min fråga har jag att notera att det här är ett

enigt förslag, dvs. alla partier som har deltagit i utredningen vill ha personval. Då frågar man sig: Vad gör nu regeringen så att det verkligen blir personval? Utredningen har sagt att det är tekniskt möjligt att genomföra förslaget 1994 men att det kanske är lämpligast att vänta till 1997 – det kan också bli 1998, om valperioden blir förlängd. Tanken är alltså att förslaget skall genomföras i samband med nästa val och att det skall ske samtidigt vid valen till riksdag, kommunfullmäktige och landsting.

Min fråga till statsrådet är: Hur avser statsrådet att på ett mycket aktivt sätt följa personvalsfrågan, så att vi verkligen får den vitalisering av demokratin som ett ökat inslag av personval skulle innebära?

Anf. 4 HUGO HEGELAND (m):

Herr talman! Statsrådet säger att hon inte är beredd att nu deklarerar en slutlig ståndpunkt i fråga om hur personvalsinslaget skall ökas, men det är naturligtvis ingen som begär att statsrådet här och nu skall ange en slutlig ståndpunkt. Vi nöjer oss med en preliminär uppfattning i frågan, för en sådan måste väl ändå finnas.

Min uppfattning är den att man överbetonar betydelsen av personval och att det hänger samman med att man överbetonar den enskilde riksdagsledamotens makt i kammaren. Väljarna vet för litet, och de tror att vi kan göra väldigt mycket. Vi väljs emellertid in i riksdagen för att representera ett parti, och utredningen föreslår ju ingen ändring i det avseendet.

Vi kommer hit för att representera ett parti, och vi skall rösta som ett parti. Gud nåde dig om du vill gå emot partiet! Då måste du begära ett särskilt tillstånd, som det inte är säkert att du beviljas. Då kan du givetvis hålla dig undan för att slippa redovisa en personlig uppfattning.

Det intressanta är alltså att utredningen vill ha personval, men man vill inte ha några personliga uppfattningar i riksdagen. Här skall alla trycka på den knapp som partiet har bestämt, och här har vi ett kollektivt tyckande. Jag menar därför att utredningen på den punkten är väldigt inkonsekvent.

Man glömmer också att vi har ett mycket utpräglat personval inom partierna. Flera partier har ju provval, och det förekommer en otrolig diskussion om vilka namn som skall vara med – olika fördelar och nackdelar vägs upp och ner och fram och tillbaka. Diskussionerna kring huruvida ett namn skall få vara kvar på en lista förs ibland på sätt som är mindre lustiga. Här i Stockholm t.ex. petades ett par personer från listan, och det hände också i Göteborg, men där skedde det på ett kanske mindre snyggt sätt.

En följd av ett ökat personvalsinslag blir naturligtvis att vi får in fler kandidater i riksdagen. I utlandet har man god chans att bli senator om man har varit på månen, och har man satt världsrekord på 1500 meter kan man komma in i parlamentet. Skulle vi få personval här i Sverige, är jag övertygad om att vi snart ser pastor Koskinen här i riksdagen – han har ju blivit rikskänd genom sina politiska predikningar i radio.

Det är den klara nackdelen, och man kan ju aldrig komma ifrån att det blir en resursfråga, precis som Sten Andersson i Malmö påpekade. Har du resurser, kan du alltid utnyttja dem, och det sker på bekostnad av dem som är resursfattiga.

Skall du kandidera i exempelvis Finland sägs det att du får lov att satsa

Prot. 1992/93:78
18 mars 1993

Svar på interpellation

ungefär 200 000 kr. Det är inte så många som kan det, utan de får i stället ta lån som de måste betala sedan, och vinner de inte valet har de kanske inga pengar att betala lånet med.

I Japan är det enligt en del ännu värre. Där kostar det ungefär 5 miljoner att komma in i parlamentet. Dessa kostnader måste naturligtvis andra betala. Det tar sedan ungefär två år att utreda vilka som har betalat, och när man avslöjar fuskets avskedas t.o.m. premiärministrar. Sedan kan det gå några år. Dessa politiker väljs på nytt, och de sitter två år innan det visar sig att de har använt ojusta metoder för att bli valda och att de har blivit sponsrade. Eftersom de har blivit sponsrade känner de givetvis en bindning till sina sponsorer. Något sådant vill vi ju inte ha här.

Jag tror inte som Göran Åstrand att ett inslag av personval skulle vitalisera politiken. Politiken kommer egentligen inte att förändras någonting. Ett inslag av personval kommer däremot naturligtvis att vitalisera intresset för vilka som kommer in i riksdagen. Man kommer då inte att gå efter personernas lämplighet som arbetande i riksdagen, eftersom man har en väldigt bristfällig uppfattning om vad en riksdagsman egentligen gör. I stället väljs personer som är kända i något sammanhang. Inslaget av personval i utlandet har ju som sagt var inte vitaliserat politiken särskilt mycket. Det är en illusion, och jag tycker att man väldigt mycket överbetonar detta.

Utredningen föreslår nu att väljarna skall kryssa för bara en person. Det tycker jag är väldigt underligt och en obegriplig begränsning. Om man inom ett parti har exempelvis fem mandat att räkna med, som är fallet i Göteborg, borde ju väljarna få kryssa för åtminstone fem personer, även om de givetvis kan begränsa det till en. Jag tycker att det är rätt underligt att man bara får sätta ett kryss och inte flera, beroende på det antal mandat som partiet sannolikt kan få i valkretsen. Den inskränkningen förstår jag därför inte.

Anf. 5 DANIEL TARSCHYS (fp):

Herr talman! Det är utmärkt att statsrådet i sitt svar slår fast två saker, för det första att regeringen står fast vid det som står i regeringsförklaringen om att ett ökat personvalsinslag bör införas i vår valordning och för det andra att regeringen inte nu tar ställning till det förslag som har framställts.

Personvalskommittén har gjort ett mycket bra arbete. Man har redovisat olika modeller. Det är fullt logiskt och rimligt att förslaget nu skickas ut på remiss och får kritiserats på de punkter där remissinstanserna anser att det kan kritiserats. Jag tror t.ex. att Hugo Hegelands invändning mot att man enligt förslaget bara får markera en preferens, en kandidat, är värd ett mycket seriöst övervägande. Den debatt som kan följa av remissvaren och i den allmänna debatten tror jag bör vara till vägledning för regeringens framtida ställningstaganden.

Jag vill markera att vi i Folkpartiet står fast vid tanken att det bör finnas ett ökat personvalsinslag i författningen. Vi tycker också att det är viktigt att den här frågan har förts framåt under årens lopp. Som framgår av kommitténs betänkande har frågan diskuterats under hela 1900-talet. Det har funnits ett mycket starkt motstånd. Vi såg det utifrån våra utgångspunkter som ett framsteg när detta skrevs in i regeringsförklaringen, och vi uppfattar det också som en framgång för tanken på ett ökat personvalsinslag i författ-

ningen att det nu i denna fråga finns ett enligt betänkande som stöds av företrädare för alla partier i riksdagen.

Prot. 1992/93:78
18 mars 1993

Anf. 6 Statsrådet REIDUNN LAURÉN (-):

Herr talman! Jag skall först svara på frågan av Sten Andersson i Malmö om vilka skälen bakom ett förslag till ökat personval skulle vara. Det anges i direktiven till Personvalskommittén. Skälen är att medborgarna skall få bättre möjligheter att påverka vem som skall representera dem. Det rikspportionella valsystemet skall emellertid fortfarande behållas, och valen skall fortfarande ha karaktären av val mellan partier.

Vad vi har i Sverige för närvarande är mest att beteckna som ett renodlat partival. Det är alltså partiernas nomineringar som är utslagsgivande vid mandatfördelningen mellan partierna. Den praktiska och reella möjlighet som medborgarna har att påverka valet av kandidat är de fall då partierna går ut med olika listor, så att man kan välja den lista där den kandidat som man föredrar finns med.

Kommitténs förslag innebär ett enligt min mening ganska försiktigt steg mot ökat personval, men det är naturligtvis ett principiellt viktigt steg – i det har Sten Andersson och Hugo Hegeland helt rätt.

Jag vill gärna påpeka att vi på det här sättet också närmar oss resten av Norden i det här avseendet. Sverige och Island är för närvarande de länder inom Norden som har det minsta inslaget av personval i sitt valsystem. Finland och Danmark samt Norge när det gäller kommunalvalen har däremot markanta personvalsinslag.

Jag har i kommittébetänkandet inhämtat att Statsvetenskapliga institutet vid Göteborgs universitet, där man nu genomför ett forskningsprojekt beträffande inverkan av personval på valsystemet, har kommit fram till att personval i dess mest vida begrepp av medborgarna tycks uppfattas som någonting positivt. Kommittén har också funnit det rimligt att anta att ett ökat personval kommer att leda till att människor får ett större förtroende för politiker. Jag tycker att även det är viktigt att betona i det här sammanhanget. Det har enligt kommittén visat sig att ju större kännedom människor har om politiker, desto större har deras förtroende för politikerna blivit.

Kommittén har också övervägt frågan om valfinansieringen och kommit till slutsatsen att det naturligtvis kommer att bli vanligare med olika typer av privat valfinansiering. Kommittén menar att man skall godta bidrag som redovisas öppet och vars syfte är att stödja den politik som kandidaten företräder och det budskap som kandidaten vill föra fram.

Man utgår ifrån att det skall ske en självsanering på det här området på så sätt att partiorganisationerna skall kontrollera att det inte uppstår oönskade tendenser i den riktning som Sten Andersson antydde. Kommittén lämnar ändå dörren öppen för att det kan finnas anledning att ta upp den här frågan igen. Jag vill också se vad remissinstanserna säger i det här avseendet. Det här är naturligtvis en fråga som man kan ha olika meningar och åsikter i.

En fördel som jag i detta sammanhang vill ta fram och som kommittén pekat på är att detta kan öppna möjligheter till ökad kvinnorepresentation. En av orsakerna till att kvinnorepresentationen gick ner i det senaste valet

Svar på interpellation

tycks ha varit att kvinnorna placerades för långt ner på partiernas nomineringslistor. Listvalet skulle med andra ord ha missgynnat kvinnorna.

Nomineringsförfarandet innebär ett indirekt val. Det finns många undersökningar som visar att indirekta val missgynnar kvinnor.

Om förslaget innebär en bättre väg att tillgodose kvinnorepresentationen måste man se det som någonting positivt.

Hugo Hegeland tog upp att man bara får kryssa för en person på listan. Kommittén har diskuterat detta och sagt att man föreslår det av rent tekniskt administrativa skäl. Att man har möjlighet att kryssa för flera namn medför ett alldeles för komplicerat förfarande. Då riskerar man att inte få sammanräkningen färdig så snabbt som vore önskvärt. Men också på denna punkt avvaktar jag vad som kommer att sägas under remissomgången. Rent allmänt är det naturligtvis önskvärt att man kan kryssa för flera personer. Men här var det, såvitt jag förstår, en teknisk begränsning som föranledde detta förslag.

Anf. 7 STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Herr talman! Jag blev litet konfunderad – inte över statsrådets svar, men över det inlägg som min gode vän Göran Åstrand gjorde här.

Jag anser att om man skall göra en förändring skall den baseras på någonting positivt. Nu får vi här höra att man inte har kontrollerat valdeltagandet i de länder där det i dag finns ett mera omfattande inslag av personval än vi har i Sverige. Det tycker jag är dåligt av denna kommitté.

I alla andra sammanhang skulle man gjort så, att om en utredning kommit fram till någonting, men man fann den bristen i utredningen att den inte kollat hur det fungerar i verkligheten, så hade kritiken mot den utredningen definitivt varit mycket hård och berättigad.

Herr talman! Jag har sett i tidningar och TV s.k. tio-i-topp-listor på vad medborgarna tycker är de viktigaste frågorna. Detta har jag sett under många år, men aldrig har jag sett intresse för ett utökat personval. Jag tror inte att detta är det första människorna diskuterar i dag.

Precis som Hugo Hegeland skulle jag vilja fråga: Vad finns det som pekar på att ett personvalsinslag skulle innebära en vitalisering av den svenska politiken?

Det är faktiskt bättre att partierna presenterar en bättre politik. Jag tror inte att företrädarna är det viktigaste. Väljarna har trots allt rätten att rösta på det parti de vill. Har man röstat på ett parti som man tycker sköter sig dåligt kan man skifta. Detta måste dock vara huvudskälet.

Vi har också sett en del utslag av politikerförakt. Men det beror inte främst på personerna, utan på den politik partierna har drivit. Jag tror inte att det blir mindre med ett sådant här system, tvärtom. Med tanke på utländska erfarenheter lär inte politikerföraktet minska i Sverige om vi får ett utökat inslag av personval.

Sedan har vi finansieringen. Statsrådet erkänner här indirekt att en person som har gott om pengar och bra kontakter har större möjligheter att bli vald till politiska uppdrag än en som har detsamma i mindre omfattning.

Vi har en allmän och lika rösträtt här i Sverige. Den skall vi behålla och

vara stolta över. Men vi skall också ha en allmän och lika möjlighet att kandidera till de olika politiska uppdragen.

Prot. 1992/93:78
18 mars 1993

Anf. 8 HUGO HEGELAND (m):

Herr talman! Jag får först säga att jag givetvis inte kommer att rösta emot ett lagförslag om personval. Jag är dock väldigt kritisk emot argumenteringen. Jag finner inga särskilt hållbara argument för personval. Det har blivit populärt, helt enkelt. Därför kallar jag det för ett uttryck för populism. Det är det intryck jag har.

Varje tidning har kommenterat detta på ledarplats. Nästan alla tidningar är positiva.

Däremot finns här i riksdagen flera socialdemokrater som har stått upp och talat mycket kritiskt emot personval. Det vill jag påpeka för balansens skull.

Jag tycker man överbetonar betydelsen av en förändring. Man inger väljarna skall vi säga falska förhoppningar. Finns det något som visar att man får bättre politiker i utlandet på de ställen man har personval?

Att det skulle vara administrativt så märkvärdigt att få kryssa för flera namn förstår jag inte. Titta på Finland! Där får man sätta kryss för allihopa om man vill. Finland har ju faktiskt sämre ekonomi än Sverige.

Vad är det som visar att politiker är bättre i utlandet än i Sverige, eller att politiken i utlandet är bättre än i Sverige? Man har dessa argument när det är fråga om vitalisering, men det finns ingenting som pekar på att det är så.

Kommer kvinnorna att drabbas eller gynnas? Här finns olika uppfattningar. Men se på Storbritannien som har mer personval än något annat land, med majoritetsval i enmansvalkretsar. Där har aldrig funnits mer än 25–30 kvinnliga ledamöter av 651 i brittiska parlamentet. Där gör man en annan prioritering. Jag tror inte det finns någonting som styrker att man skulle få in fler kvinnor i riksdagen om man hade personval.

Anf. 9 GÖRAN ÅSTRAND (m):

Herr talman! Detta är en debatt med statsrådet, och jag skall hålla mig till själva frågan som handlar om statsrådets intresse och aktivitet. Jag fick inget svar på min fråga och ber att få det.

Man måste notera att utredningen föreslår den största förändringen för väljaren i ett svenskt val sedan 1909. Från tvåkammarriksdagens tillkomst 1865 och fram till 1909 hade vi majoritetsval i enmansvalkretsar i Sverige. 1911 hölls det första valet med proportionellt val. Visserligen skapade vi en enkammarriksdag 1970, men för den enskilde väljaren var det ingen stor förändring.

Detta kan innebära en mycket stor förändring om väljarna utnyttjar den möjlighet som åtminstone ett av förslagen ger. Det blir då inte vi inom partierna, vi etablerade, som bestämmer ordningen mellan kandidaterna, utan det blir väljaren. Jag tycker att det innebär en vitalisering av demokratin.

Jag respekterar mina kära partivänners åsikt, som de framfört här, men jag delar den inte. Jag gläder mig åt att alla partier som var med i utredningen har markerat att de är intresserade av personval.

Detta är huvudfrågan: Skall det vara partierna som helt avgör, eller skall

Svar på interpellation

väljarna ha ett inflytande? Jag hör till dem som vill ge väljarna ett ökat inflytande. Därför är det så viktigt att denna fråga rör sig i rätt riktning. Jag hoppas att statsrådet besvarar min fråga.

Anf. 10 KURT OVE JOHANSSON (s):

Herr talman! Detta är ju en fantastiskt intressant diskussion. Representeranter från alla politiska partier har utrett denna fråga under ett helt års tid och kommit fram till att vi skulle försöka få en utveckling i riktning mot ett ökat inslag av inflytande på personvalet.

Så förs här i dag en debatt med statsrådet, som har hamnat i situationen att hon för någon dag sedan fått utredningens betänkande. Men det jag tycker är intressantast i diskussionen i dag är att vi har ett opolitiskt statsråd och tre moderater som har fört diskussionen, varav två tydligen är motståndare till ökat inflytande på personvalet. Detta är ganska märkligt. Motståndarna har utvecklat sin talan mycket vidlyftigt och vältaligt.

För mindre än ett och ett halvt år sedan fick vi en förändring av regeringsinnehavet. Då gjordes en regeringsdeklaration där det ingick att man skulle ha ett ökat personvalsinflytande. Då satt ni moderata riksdagsledamöter här i kammaren. Om jag inte minns fel och såg fel så t.o.m. applåderade ni när regeringsförklaringen lästes upp.

Varför sa ni ingenting då? Varför sade ni inte ifrån redan när regeringsförklaringen presenterades för riksdagen att ni inte vill ha detta? Varför framförde ni då inte alla era misstankar för vad detta skulle få för konsekvenser? Men då satt ni och teg! Då satt ni och applåderade!

Nu, när utredningen har lagt fram ett förslag i denna riktning, så går ni vältaligt ut mot någonting ni tidigare applåderat för. Ni tycker nu att det är konstigt och skulle få oerhörda konsekvenser, osv.

Jag tycker det är ganska märkligt att politiker av er kaliber agerar på detta sätt.

Det var min önskan, herr talman, att få framföra detta.

Anf. 11 Statsrådet REIDUNN LAURÉN (-):

Herr talman! Jag vill inledningsvis deklarera att jag självfallet är positiv till ett ökat inslag av personval. Det är regeringens inriktning.

Vidare vill jag säga bl.a. till Kurt Ove Johansson att jag naturligtvis är tacksam över den partipolitiska enighet som man har lyckats uppnå i kommittén i denna fråga. Jag tycker kommittén har fått ett fint resultat.

Göran Åstrand frågar efter vilken aktivitet och vilket intresse jag nu skall ägna denna fråga i fortsättningen. Nu skall betänkandet, som jag alldeles nyss har fått, naturligtvis gå ut på en bred remiss. Jag skall ta till mig de synpunkter som remissinstanserna kommer med. Sedan hoppas jag att vi kan fortsätta att ha en givande diskussion, både i denna kammare och i övrigt, om kommitténs betänkande och de olika förslag kommittén framlagt. Kommittén presenterar faktiskt fyra olika alternativ utan att närmare ange vilket som är kommitténs huvudalternativ.

Anf. 12 HUGO HEGELAND (m):

Herr talman! Kurt Ove Johanssons argumentering var ju helt otrolig. Han undrar varför vi inte stod upp och kritiserade en regeringsförklaring. En re-

geringsförklaring talar om vad man tänker göra, men sedan får vi se vad som blir gjort. När det talas om att man skall utreda olika saker, måste vi nog ändå vänta och se dessa utredningar först.

Regeringsförklaringen är det minst intressanta dokumentet att diskutera. En sådan är ju fylld av plattityder osv.

Det fanns för övrigt en bra sista punkt i vår regeringsförklaring i oktober 1991. Det var att människor skulle lära sig skilja mellan stat och samhälle. Jag tycker att riksdagsmän skall lära sig skilja på väsentligheter och oväsentligheter.

Kurt Ove Johansson tyckte också att det var otroligt att vi kunde få denna debatt när det kommit en helt enig utredning om personval. Men varje politiker vet att en enig utredning innebär kompromisser. När politiker som har så olika värderingar har kunnat enas, då blir det fråga om kompromisser, och sådana är alltid dåliga. Så det skälet håller inte alls.

Jag vill än en gång erinra om att det finns fler kritiska röster inom Socialdemokraterna än inom Moderata samlingspartiet. Men det visar å andra sidan att vi öppet vågar stå för vår åsikt här med en gång. Vi har en friare debatt inom vårt parti.

Anf. 13 STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Herr talman! Jag riktar mig först till Kurt Ove Johansson. Det är riktigt att vi applåderade den regeringsförklaring som Carl Bildt läste upp här i kammaren för nästan ett år sedan. Jag tror Kurt Ove Johansson gjort sammanlagt när "hans" statsminister vid tidigare tillfällen har läst upp sin regeringsförklaring. Men jag tror inte att det finns någon människa av kvinna född som helhjärtat behöver köpa allt som står i en regeringsförklaring – kan inte heller. Det skulle förvåna mig om exempelvis Kurt Ove Johansson med hull och hår har kunnat sluka allt det som han har blivit presenterad under tider då Socialdemokraterna satt i regeringsställning.

För min del har jag under flera år skrivit artiklar, dels internt inom partiet, dels externt. Jag har alltså drivit den här frågan. Jag vill även betona att jag inte är emot förändringar, men de problem som jag här har tagit upp tycker jag att man tagit oerhört lätt på. De som har pengar får fördelar.

Man har inte brytt sig om att kontrollera hur det ser ut i de länder där man har personval. Valdeltagande i sådana länder är mycket lägre än i Sverige. Det är ett av de tyngsta argumenten för att vänta med en förändring. Om systemet inte fungerar i länder som i praktiken har systemet, varför skulle det fungera hos oss i Sverige, vi som aldrig haft det? Det verkar litet knepigt.

Såvitt jag förstår, kommer grundprincipen att vara att partierna genom sina medlemmar eller genom sina partiledningar kommer att fastställa listor. På listorna rekommenderas exempelvis Göran Åstrand som nummer 1 och Hugo Hegeland som nummer 2. Den ordningen tycker kanske partiet är bra. Om då 10 % av väljarna kryssade för nummer 3 tycker jag att det skulle vara oerhört odemokratiskt att den personen flyttas upp till första plats, när 90 % av väljarna tycker att den lista som är presenterad i original från partiet är den bästa. Skall dessa 90 % av rösterna väga mindre än 10 % av rösterna, röster för förändringar? Jag kommer att driva och kräva att de som vill att listan skall gälla skall få en chans att markera detta genom ett kryss. Det kan

Prot. 1992/93:78
18 mars 1993

Svar på interpellation

nämligen inte vara vare sig rätt eller demokratiskt att 10 % skall väga tyngre än 90 %. Det är så långt ifrån demokrati som man någonsin kan komma.

Till sist, herr talman, tror jag att vi framöver har betydligt viktigare frågor att diskutera i politiken. Att då införa ett system som fungerar mycket sämre än det nuvarande är det i dag inte läge för.

Anf. 14 KURT OVE JOHANSSON (s):

Herr talman! Jag imponeras fortfarande av den här debatten, inte minst av Hugo Hegelands resonemang när det gäller regeringsförklaringen och vilken tyngd som man skall lägga vid den. En regeringsförklaring är ju ändå ett slags riktlinje, som varje ny regering lägger fram och som man har för avsikt att följa vid de propåer som förs till togs.

Hugo Hegeland säger att man inte skall bry sig särskilt mycket om en regeringsförklarings plattityder. Anser man det blir det kanske lättare att förklara varför Hugo Hegeland applåderade regeringsförklaringen. Om regeringsförklaringen innehåller plattityder och man därför inte skall ta större hänsyn till den då har ju Hugo Hegeland kanske gett ett motiv för att han applåderade den.

Men man skall komma ihåg en sak som gäller själva sakfrågan, nämligen att viljan att få till stånd ett ökat personvalsinflytande i det svenska valsystemet är långt ifrån ny. Redan i mitten av 80-talet diskuterade Folkstyrelsekommittén de här frågorna. Även vid det tillfället blev de politiska partierna i Folkstyrelsekommittén eniga om att man skulle införa ett ökat personvalsinflytande. Vid det tillfället var det närmast ett belgiskt system som man hade fattat intresse för. Nu håller belgarna själva på att se över sitt valsystem, och man kan vänta förändringar. Men det intressanta är att redan i mitten av 80-talet hade faktiskt de politiska partierna i Sverige enats om ett ökat personvalsinflytande.

Att vi i den här kommittén har resonerat oss fram till olika tänkbara alternativ innebär, precis som statsrådet Reidunn Laurén säger, att vi nu har de samlade fakta som behövs för att gå vidare i diskussionerna.

Herr talman! Jag tänker också ta upp några synpunkter som Sten Andersson i Malmö berört, nämligen det här med pengarna och vilken betydelse ett ökat personvalsinflytande kommer att få när det gäller exempelvis lobbying. Jag tillmäter personligen dessa frågor stort intresse, och jag har också i utredningsarbetet ganska många gånger ventilerat dem. Jag menar att man i utredningen kanske skulle ha diskuterat utförligare än man har gjort.

Andre vice talmannen anmälde att Hugo Hegeland anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare inlägg.

Anf. 15 GÖRAN ÅSTRAND (m):

Herr talman! Det kan inte vara lätt att vara statsråd i den här debatten. Men statsrådets uppgift nu är att studera betänkandet i den här frågan och att göra någonting åt det. Jag menar att statsrådet av denna debatt skall dra slutsatsen att partierna i Sveriges riksdag är intresserade av personval, men att det finns synpunkter när det gäller personval vilka självfallet skall analyseras bl.a. vid remissarbetet.

Jag kan inte underlåta, med talmannens tillstånd, att läsa upp några rader som riksdagsman Krökén i Kröken har skrivit i Grönköpings Veckoblad, rader som i dag citeras i Dagens Industri och som har viss betydelse i den här frågan: Någon trygghet i arbetslivet bör ju också vi politiker kunna åräkna i ett demokratiskt samhälle.

Prot. 1992/93:78
18 mars 1993

Svar på interpellation

Anf. 16 Statsrådet REIDUNN LAURÉN (-):

Herr talman! Jag har inte mycket mer att tillägga i den här debatten. Såsom jag tidigare sade har jag nyss fått betänkandet, och jag har översiktligt tittat igenom det. Naturligtvis skall jag läsa det grundligt, och det skall gå på remiss.

Till Sten Andersson i Malmö vill jag dock säga att jag väntar mig att kommitténs förslag om en procentgräns vid 5–10 % är just en fråga som kommer att kommenteras i remissomgången, och som vi kommer att få synpunkter på.

I övrigt har jag naturligtvis tagit till mig de synpunkter som har framförts i debatten, och jag kommer att överväga dem tillsammans med övriga synpunkter som kommer fram i den här frågan.

Överläggningen var härmed avslutad.

5 § Hänvisning av ärenden till utskott

Föredrogs och hänvisades

Motionerna

1992/93:Ub97–Ub99 och Ub154 till utbildningsutskottet

1992/93:U14 och U15 till utrikesutskottet

1992/93:Fö5 och Fö6 till försvarsutskottet

1992/93:So30 till socialutskottet

1992/93:Kr7 yrkandena 1 och 6 till kulturutskottet

yrkandena 2–5 till utbildningsutskottet

1992/93:Kr8–Kr11 till kulturutskottet

1992/93:Ub100–Ub102 till utbildningsutskottet

1992/93:Ub103 yrkandena 1–4 och 6–10 till utbildningsutskottet

yrkande 5 till utrikesutskottet

yrkande 11 till näringsutskottet

yrkande 12 till socialutskottet

1992/93:Ub104–Ub117 till utbildningsutskottet

1992/93:Ub118 yrkandena 1 och 2 till utbildningsutskottet

yrkande 3 till bostadsutskottet

1992/93:Ub119 och 120 till utbildningsutskottet

1992/93:Ub121 yrkandena 1–5, 26–28, 30 och 33–38 till utbildningsutskottet

yrkandena 6 och 7 till utrikesutskottet

yrkandena 8–15 och 20 till näringsutskottet

yrkandena 16–18 till bostadsutskottet

yrkande 19 till trafikutskottet

yrkandena 21–23 till jordbruksutskottet

yrkandena 24 och 25 till finansutskottet
yrkande 29 till justitieutskottet
yrkandena 31 och 32 till socialutskottet

1992/93:Ub122–Ub127 till utbildningsutskottet
1992/93:Ub128 yrkandena 1, 4, 10–15, 19, 20, 26, 27, 38 och 41–55 till utbildningsutskottet
yrkandena 2, 3, 5 och 6 till justitieutskottet
yrkandena 7–9 till utrikesutskottet
yrkandena 16–18 och 30 till bostadsutskottet
yrkandena 21, 32–37, 39 och 40 till jordbruksutskottet
yrkandena 22–24 till arbetsmarknadsutskottet
yrkandena 25 och 28 till kulturutskottet
yrkandena 29 och 31 till näringsutskottet
1992/93:Ub129–Ub131 till utbildningsutskottet
1992/93:Ub132 yrkandena 1–4 till utbildningsutskottet
yrkandena 5–7 till socialutskottet
1992/93:Ub133 och Ub134 till utbildningsutskottet
1992/93:Ub135 yrkandena 1–3 till näringsutskottet
yrkandena 4–6 till utbildningsutskottet
1992/93:Ub136–Ub153 till utbildningsutskottet
1992/93:T30 och T31 till trafikutskottet
1992/93:Jo22 och Jo23 till jordbruksutskottet
1992/93:N47–N52 till näringsutskottet
1992/93:Bo35 och Bo36 till bostadsutskottet

6 § Bordläggning

Anmäldes och bordlades
Propositionerna
1992/93:140 Svensk verksamhet i Antarktis
1992/93:205 Inrättande av Tyresta nationalpark

Motionerna
med anledning av prop. 1992/93:121 En lag om byggförsäkring
1992/93:Bo37 av Dan Eriksson i Stockholm (nyd)
1992/93:Bo38 av Marianne Carlström och Inga-Britt Johansson (s)

med anledning av prop. 1992/93:172 Anslag till Boverket och den regionala
administrationen av statens stöd för bostadsfinansiering, m.m.
1992/93:Bo39 av Lars Svensk och Åke Carnerö (kds)
1992/93:Bo40 av Rune Thorén och Stina Eliasson (c)
1992/93:Bo41 av Margitta Edgren (fp)
1992/93:Bo42 av Oskar Lindkvist m.fl. (s)

med anledning av prop. 1992/93:173 En Barnombudsman, m.m.
1992/93:So31 av Bo Holmberg m.fl. (s)

med anledning av prop. 1992/93:178 Vissa socialförsäkringsfrågor
1992/93:Sf25 av Berith Eriksson m.fl. (v)
1992/93:Sf26 av Doris Håvik m.fl. (s)

med anledning av prop. 1992/93:183 Vissa frågor rörande jordbruket och
trädgårdsnäringen

1992/93:Jo24 av John Andersson (-)
1992/93:Jo25 av Gudrun Norberg och Karl-Erik Persson (fp,v)
1992/93:Jo26 av Bengt Kindbom och Birgitta Carlsson (c)
1992/93:Jo27 av Kjell Ericsson m.fl. (c)
1992/93:Jo28 av Ingbritt Irhammar och Anna Corshammar-Bojerud (c)
1992/93:Jo29 av Christer Windén (nyd)
1992/93:Jo30 av Sigge Godin och Ulla Orring (fp)
1992/93:Jo31 av Gunhild Bolander (c)
1992/93:Jo32 av Stig Bertilsson och Ann-Cathrine Haglund (m)
1992/93:Jo33 av Hans Dau (m)
1992/93:Jo34 av Jan Jennehag m.fl. (v)
1992/93:Jo35 av Göran Magnusson m.fl. (s)
1992/93:Jo36 av Holger Gustafsson (kds)
1992/93:Jo37 av Ulf Björklund (kds)
1992/93:Jo38 av Harry Staaf (kds)
1992/93:Jo39 av Margareta Winberg m.fl. (s)
1992/93:Jo40 av Jan Erik Ågren och Stefan Attefall (kds)

med anledning av prop. 1992/93:184 Vissa fiskefrågor

1992/93:Jo41 av Bruno Poromaa m.fl. (s)
1992/93:Jo42 av Sven-Olof Petersson och Elving Andersson (c)
1992/93:Jo43 av Hans Göran Franck m.fl. (s)
1992/93:Jo44 av Christer Skoog m.fl. (s)
1992/93:Jo45 av Claus Zaar (nyd)
1992/93:Jo46 av Wiggo Komstedt (m)
1992/93:Jo47 av Åke Carnerö och Christer Lindblom (kds,fp)
1992/93:Jo48 av Margareta Winberg m.fl. (s)

7 § Anmälan om interpellation

Anmälades att följande interpellation framställdes

den 17 mars

1992/93:104 av *Widar Andersson* (s) till statsministern om statens roll i välfärdspolitiken:

Enligt regeringsförklaringarna, och statsministerns "programtal/artiklar" så har regeringen ambitionen att förändra statens roll visavi medborgarna.

Avsikten är att klart avgränsa statens ansvar och att utöka samhällets – medborgarnas och de frivilliga sammanslutningarnas – och primärkommunernas handlingsutrymme.

Lindbeckskommissionen har i sin rapport understrukt behovet av en sådan utveckling.

Den pågående förändringen reser många – för staten – principiellt viktiga frågor om nationella värden och mål. Några av dessa är:

- Planerar regeringen förslag om nationella rättighetslagar vilka garanterar medborgarna t.ex. barnomsorg, socialbidrag på viss och lika nivå, bibliotek, m.m.?
- Planerar regeringen förslag om vissa naturliga, statliga monopol vad gäller t.ex. råvaror av stor ekonomisk betydelse för staten, kommunikationer, den högre utbildningen och övrig nationell infrastruktur?
- Planerar regeringen att avskaffa landstingen och därmed förstatliga akut- och specialistvården?

8 § Anmälan om frågor

Anmälades att följande frågor framställts

den 17 mars

1992/93:464 av *Göthe Knutson* (m) till justitieministern om svensk medborgares rätt till pass:

Justitieministern har sagt att en översyn och eventuell ändring av vår passlag icke är aktuell.

Detta kan synas märkligt då den i Thailand gripne svenske s.k. sexturisten flydde från rättegång med hjälp av ett nytt svenskt pass som svenska myndigheter omgående gav honom.

Vill justitieministern redogöra för skälen till att inte företa en översyn av den lagstiftning och de regler som tvingar en svensk ambassad och svenska myndigheter att utfärda nytt pass även när medborgaren i fråga blivit fråntagen sitt pass på grund av misstanke om brottslig gärning?

1992/93:465 av *Åke Carnerö* (kds) till kommunikationsministern om s.k. alkolås för fordon:

I USA finns framtaget ett s.k. alkolås för fordon. Genom en andedräktsanalys kan man snabbt identifiera eventuell förekomst av alkohol. I kombination med en elektronisk styrning av startmotorn finns ett system för automatisk kontroll av att alkoholpåverkade förare inte framför sina fordon.

I vissa delstater i USA (bl.a. Californien) har man infört möjligheten att genom domstolsbeslut utrusta bilar med alkolås och på så vis tillåta personer med alkoholproblem att köra eget fordon.

Trafiksäkerhetsverket har begärt att få inleda en försöksverksamhet. En-

ligt amerikanska erfarenheter kan positiva effekter uppnås såväl för trafiksäkerheten som för individen.

Prot. 1992/93:78
18 mars 1993

Vad avser statsrådet Odell att vidta för åtgärder för att vi skall få en försöksverksamhet i vårt land?

9 § Kammaren åtskildes kl. 12.50.

Förhandlingarna leddes av andre vice talmannen.

Vid protokollet

TOM T:SON THYBLAD

/Gunborg Apelgren

Innehållsförteckning

Torsdagen den 18 mars

1 § Avsägelse	1
2 § Anmälan om kompletteringsval till vissa utskott	1
3 § Justering av protokoll	2
4 § Svar på interpellation 1992/93:90 om personval	2
Statsrådet Reidunn Laurén (-)	
Sten Andersson i Malmö (m)	
Göran Åstrand (m)	
Hugo Hegeland (m)	
Daniel Tarschys (fp)	
Kurt Ove Johansson (s)	
5 § Hänvisning av ärenden till utskott	13
6 § Bordläggning	14
7 § Anmälan om interpellation	
1992/93:104 av Widar Andersson (s) om statens roll i välfärds- politiken	15
8 § Anmälan om frågor	
1992/93:464 av Göthe Knutson (m) om svensk medborgares rätt till pass	16
1992/93:465 av Åke Carnerö (kds) om s.k. alkolås för fordon	16

